

**JERNVERKS-
MUSEUM**

Strategi for bevaring og formidling av immateriell kulturarv fra de gamle norske jernverkene 2023–2025

Vedtatt av styret per sirkulasjon medio desember 2022

Hjemmel

Grunnlagsdokumentet for Næs Jernverksmuseums arbeid med bevaring og formidling av immateriell kulturarv fra de gamle norske jernverkene er UNESCOs Konvensjon om vern av immateriell kulturarv (2003) som ble tatt opp i norsk lov 17. januar 2007 (<https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/2003-10-17-190>).

Definisjon

Ifølge lovens artikkel 2, betyr immateriell kulturarv praksis, framstillinger, uttrykk, kunnskap, ferdigheter (samt tilhørende instrumenter, gjenstander, kulturgjenstander og kulturelle rom) som samfunn, grupper, og i noen tilfeller, enkeltpersoner anerkjenner som en del av sin kulturarv. Denne immaterielle kulturarven, som er overført fra generasjon til generasjon, blir stadig gjenskapt av samfunn og grupper i forhold til deres miljø, i samspill med naturen og med historien og gir dem en følelse av identitet og kontinuitet, noe som fremmer respekt for kulturelt mangfold og menneskelig kreativitet.

UNESCO-konvensjonen deler immateriell kulturarv inn i fem grupper:

- Muntlige tradisjoner og uttrykk
- Utøvende kunst
- Sosiale skikker, ritualer og høytidsfester
- Tradisjonelt håndverk
- Kunnskap og praksis som gjelder naturen og universet.

Næs Jernverksmuseums mål

Næs Jernverksmuseum vil verne om den immaterielle kulturarven fra de gamle norske jernverkene.

Næs Jernverksmuseums midler

For å nå målet om å verne om den immaterielle kulturarven fra de gamle norske jernverkene skal museets personale

- kartlegge og definere relevant immateriell kulturarv i den norske jernverkstradisjonen og
- utforske og formidle denne delen av jernverkernes kulturarv og
- samarbeide med andre aktører på feltet og søke støtte fra Kulturrådet og UNESCO for å nå målsettingene (<https://unesco.no/sok-midler/> og www.kulturradet.no).

Status av kartlegging og definering av relevant immateriell kulturarv i jernverkstradisjonen

Innenfor de ulike kategoriene av immateriell kulturarv har Næs Jernverksmuseum identifisert denne immaterielle kulturarven:

1. Muntlige tradisjoner og uttrykk

- jernverkenes språk – arbeidernes språk
- (arbeids-)innvandringens innflytelse på språket
- arbeiderminner – nedskrevet og/eller på lydfestinger.

2. Sosiale skikker, ritualer og høytidsfester

- musikk, sang, dans og skuespill
- masovnstaler.

3. Tradisjonelt håndverk¹

- jerntilvirkning i vikingetid
- kullmilebrenning
- smedhåndverket
- gruvearbeid.

4. Kunnskap og praksis som gjelder naturen og universet

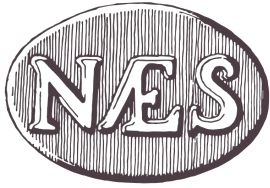
- jernverk som sanselige opplevelser (lukt, lys, lyd, berøring, varme med mer).

Revisjon

Strategien skal evalueres og revideres etter periodens utløp.

---

¹ https://www.immateriekkulturarv.no/?fwp_categories=tradisjonelt-handverk;
<https://handverksinstituttet.no/immateriell-kulturarv/norsk-haandverksinstitutt-og-vern-av-immateriell-kulturarv>

**JERNVERKS-
MUSEUM**

Plan for bevaring og formidling av immateriell kulturarv fra de gamle norske jernverkene 2023–2025

Næs Jernverksmuseet har ulike kanaler for å utforske og formidle den immaterielle kulturarven fra de gamle norske jernverkene: skoleopplegg og andre arrangementer (kunstneriske utstillinger, konserter, foredragsserien); hjemmesiden www.jernverksmuseet.no; og artikler i Fortuna, pressen, nettleksikon med mer.

Årlige tiltak for formidling og vern av immateriell kulturarv

I planperioden vil Næs Jernverksmuseum formidle de gamle norske jernverkens immaterielle kulturarv gjennom følgende årlige skoleopplegg, arrangementer og kanaler:

Skoleopplegg

- Den kulturelle skolesekken (ulike formidlingskonsept tilpasset elevenes klassetrinn og nivå): gruve- og jernverksarbeidernes arbeidsmetoder i masovnstida, språk og arbeidsvandring i masovnstida.

Arrangementer

- Barnas jernverkssøndag: gruve- og jernverksarbeidernes arbeidsmetoder
- Gruva og verket: gruve- og jernverksarbeidernes arbeidsmetoder
- Hammer i drift: smedhåndverket
- Smed- og håndverksdager: smedhåndverket
- Vikingmarkedet: jerntilvirkning i vikingetida.

Enkeltstående arrangementer

Næs jernverksmuseum vil i planperioden gjennomføre minst

- en konsert med jernverkssanger
- en utstilling om smedyrket
- tre foredrag om smedyrket
- bygging og brenning av en kullmile (tradisjonell reismille).

Forskning

I planperioden vil Næs Jernverksmuseum

- skrive en fagfelleurdert artikkel om jernverk som sanselige opplevelser.

Utvikling av nye tiltak

I planperioden vil Næs Jernverksmuseum

- videreutvikle et formidlingsopplegg til skoleelever om jerntilvirkning med myrmalm og blestringsovner
- intervjuer med tradisjonsbærere (gamle gruvearbeidere med flere).